

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΗ' ΑΙΩΝΑ

Τοῦ κ. ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Μὲ τὸν καιρὸ καὶ σὲ μᾶς ἄρχισαν νὰ μεταδίδονται καινούργια συστήματα καὶ μέθοδοι γιὰ τὴ διδασκαλία καὶ τὸ σχολεῖο νὰ γίνεται πῶς ἀγαπητὸ, πῶς ἀνεκτὸ ἀπὸ τὰ παιδιά. Ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃ μᾶς ἤρθαν συστήματα, πού καὶ τὴ διδασκαλία καὶ τοὺς δασκάλους ἔκαμαν μαλακότερους καὶ ἁβρότερους.

Ἡ μέθοδος πού ἐπικράτησε λίγο μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἐπανάστασή μας στὴν Εὐρώπῃ καὶ μεταφυτεύθηκε καὶ δῶ σὲ μᾶς καὶ πολὺ μᾶς ὠφέλησε στὴν ἐκπαίδευση, εἶναι ἡ μέθοδος ἢ «ἀλληλοδιδασκτική» τοῦ Langaster, πού θὰ προσπαθῶ νὰ σᾶς δώσω μιὰ ἀκριβὴ εἰκόνα της. Σοφοὶ ἄνθρωποι πού ἀνέκασθεν θαρρώντας πῶς εἶναι τὸ πᾶν γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἢ ὀρθὴ ἀγωγή, ἀδιάκοπα δουλεύοντας καὶ ζητώντας μέθοδο ὀρθότερη ἀπὸ κείνη πού κρατοῦσε στὰ σχολεῖα, ἤτοι ἀπλούστερη, εὐκολότερη καὶ μαζὶ οἰκονομικότερη, γιὰ νὰ μπορεῖ ὄχι μονάχα τὸ παιδί τοῦ πλούσιου μὰ καὶ τὰ παιδιά τοῦ λαοῦ νὰ ἐκπαιδεύονται, ἔφθαναν σὲ συμπεράσματα γόνιμα. Μὰ ἡ δόξα στὸς νεότερους καιροὺς ἐπιφυλλάσσεται στοὺς Langaster καὶ Voll, ἂν καὶ ἡ πρωτοτυπία δὲν ἀνήκει σαυτοῦς, μὰ στοὺς δικούς μας προγόνους.

Γιατὶ ὁ Λυκοβργος, ὅπως λέγει ὁ Πλάτωνος στὸ βίβιο του, χάρισε τὰ παιγνίδια σὲ διάφορες κλάσεις. Σὲ κάθε κλάση ὁ δυνατότερος διδάσκει τοὺς ἄλλους καὶ μὲ τὴν αὐστηρότητα τοῦ πρόσταξε μῦση καὶ οἱ δασκάλοι. Οἱ μαθητὲς εἶταν τόσο προσεχτικοὶ στοὺς δηγηγούς τους, τόσο ὑπετάσσοντο στὶς θέλησές τους καὶ ὑπόφερναν τὶς ποινές τους, ὥστε τοὺς φέρνονταν μὲ εὐπειθία καὶ ὑπακοή. «Τῶν δὲ Σπαρτιατῶν τοὺς παῖδας οὐκ ἐπ' ὠνητοῖς, οὐδὲ μισθοῖς ἐποιήρατο παιδαγωγοῖς ὁ Λυκοβργος, οὐδ' ἔξην ἐκάστω τρέφειν, οὐδὲ παιδεύειν ὡς ἐβούλοντο, τὸν υἱόν, ἀλλὰ πάντας εὐθὺς ἐπιτατεῖς γενομένους παραλαμβάνων αὐτὸς εἰς ἀγέλας κατελόγιζε καὶ συννόμους ποιῶν καὶ συντρόφους μετ' ἀλλήλων εἶθιζε συμπαίζειν καὶ συσχολάζειν. Ἄρχοντα δ' αὐτοῖς παρίστατο τῆς ἀγέλης τὸν τῷ φρονεῖν διαφέροντα, καὶ θυμοειδέστατον ἐν τῷ μάχεσθαι καὶ πρὸς τοῦτον ἀφείρουν καὶ προστάττοντα ἠκροῶντο καὶ κολάζοντες ἐκατέρωθεν, ὥστε τὴν παιδείαν εἶναι μελέτην εὐπειθείας».

Οὕτε εἰς τὸν Πλάτωνα εἶναι ἀγνωστὴ ἡ μέθοδος αὐτῆ, ὅπως καὶ καθένας διαβάζοντας τοὺς νόμους του στὸν Ἀλκιβιάδῃ μπορεῖ νὰ βεβαιωθεῖ. Ἡ μέθοδος αὐτῆ ὑπῆρχε στὶς Ἀθήνας διακόσια χρόνια μπροστὰ ἀπὸ τὸ Langaster, μὰ ἀσύστηματοποίητη καὶ ὄχι γενικά, μᾶλλον δὲ στὰ σπάργανα.

Ὁ Langaster λοιπὸν ἄνοιξε πρῶτος στὸ Λονδίνο στὰ 1798 σχολεῖο καὶ δίδασκε σαυτό, κἀνοντας χρῆση τῆς κοινῆς παιδαγωγικῆς μεθόδου τοῦ καιροῦ. Μὰ ἡ πληθώρα τῶν μαθητῶν του

'A LA MANIÈRE DE...

VI

M A B I Λ Η Σ

ΣΟΝΕΤΤΟ

Τὴν ὥρα πού βυθᾶ τὸ χλωμὸ δέλι,
κι' ἀποτραβιέται ὁ γῆλιος σ' ἄλλους τόπους,
κι' ἡ νύχτα ἀνοῖ, σὰ μυστικὸ ἀσφοδῖλι,
συλλογιέμαι τοὺς δόλιους τοὺς ἀνθρώπους,

καθὼς γοργοπερνᾶν, ὄχτροι καὶ φίλοι,
σὲ περισσοὺς βαραῖα δοσμένοι κόπους,
κάνοντας ὁ καθένας δτι ὀφείλει
καὶ τοῦ βολεῖ, μὲ τοὺς δικούς του τρόπους...

Μὰ νὰ πού ἡ νύχτα τὸν παραμονεύει,
κι' ὁ Χάρος, φοβερὸ κι' ἄπονο τέρας,
καὶ τὴ στιγμή πού, αὐτὸς, ποθεῖ ν' ἀνέβῃ,

μέσ' στὸ φῶς καὶ τὴ λάμψη τῆς ἡμέρας,
καὶ βλέπει ἀπὸ ψηλὰ τὸν κόσμον, κάτου,
δίνει μιὰ, καὶ τοῦ σπάζει τὰ φτερά του!

ΠΛΑΤΩΝ ΧΑΡΜΙΔΗΣ

τὸν ἀνάγκασε νὰ σκεφτεῖ γιὰ μιὰ μέθοδο πρακτικότερη κ' εὐκολότερη, μπόρεσε νὰ συλλάβῃ τὸ σχέδιον, καὶ μαζὶ ὀργάνωσε τὸ σχολεῖο του μὲ τὶς ἀρχές καὶ τὴν μέθοδο, πού ἀπὸ τὰ 1801 γίνονταν παντοῦ τῆς Ἀγγλίας ἀσπαστὴ καὶ πού αὐτὴ κατορθώθηκε, ὥστε ὁ δάσκαλος νὰ μπορεῖ νὰ διδάχνει χίλιους μαθητὲς ἀνάγνωση καὶ γράψιμο καὶ ἀριθμητικὴ, ἀκόμη καὶ ἠθικὴ, γεωγραφία κλπ. ἐνῶ σύγκαιρα βοηθημένους ἀπὸ τοὺς πῶς μεγαλύτερους μαθητὲς του συγκρατοῦσε τὴν τάξη καὶ πειθαρχία τοῦ σχολείου του.

Ὁ Κούμας γράφοντας (στὸ «Λόγιο Ἑρμῆ» 1819 — σ. 746) τὶς παιδαγωγικὲς του γνώμες καὶ τὶς δυσκολίες τὶς οἰκονομικὲς πού δημιουργοῦν τὰ συστήματα, πού τὰ ὀνομάζει «μεθόδους διαλογικὰς» καταλήγει στὴ σύσταση τῆς μεθόδου τοῦ Langaster μὲ τὰ παρακάτω: «Ἡ μέθοδος τοῦ L. διὰ τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου ἠμπορεῖ νὰ δώσει δι' ἐνὸς διδασκάλου τὰς πρώτας γνώσεις εἰς 200 περίπου μαθητὰς. Τὴν μέθοδον ταύτην μεταχειρίζονται ὅλα τὰ ἔθνη διὰ νὰ φωτίσωσι μὲ πολὺ ὀλίγην δαπάνην μέγα πλῆθος τῆς ἀνθρωπότητος ἐκ τῆς κατωτέρας μάλιστα τάξεως».

Καὶ ὡς σύστημα πλέον δόκιμο καὶ ἀσφαλὲς ἢ μέθοδος αὐτῆ μεταφυτεύθηκε καὶ σὲ μᾶς στὰ χρόνια αὐτὰ μὲ τὸ ὄνομα «ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος» καὶ πολὺ ὠφέλησε τὴν ἐκπαίδευση. Εἶναι δύσκολο νὰ περιλάβουμε ἐδῶ ὅλο τὸ σύστημα ἀναλυτικὰ. Ἄρκει θαρρῶ σὲ μᾶς νὰ γνωρίσουμε τὸν τρόπο τῆς διδασκαλίας, τὰ ὄργανα τοῦ σχολείου καὶ δτι ἄλλο χρειάστηκε στὴν ἐφαρμογὴ της. (Ἔχουν γραφεῖ τόσα γιαυτὴν, πού εἶναι ἀμέτρητα).

Ὁ Langaster στὰ 1811 δημοσίεψε ἀγγλικὰ ἕνα ἔργο του μὲ εἰκόνες πού περιλάβαινε τὸ σύ-

στημά του, πού, ως λέγει, δὲν εἶναι ἐφεύρεση μὴ σσηματισμὸς ἀπὸ διάφορα συστήματα μεταχειρισμένα ὡς τώρα, μὲ τὰ ὄργανά του.

Στὸ «Λόγιο Ἑρμῆ» (1816 σ.1-7) βρήκα μιὰ ἀρκετὰ μεγάλη περιγραφή γιὰ τὸ ὄλο σύστημα τῶν σχολείων καὶ τῶν ὀργάνων. Ἄπ' αὐτὴν παίρνω τὰ παρακάτω :

Α' ΣΧΟΛΕΙΟ. — Τὸ σχῆμα τοῦ σχολείου πρέπει νὰναι ὄχι ὑπερδιπλάσιο ἀπὸ τὸ πλάτος, τὸ δὲ ὕψος του πρέπει νὰναι 6 ἕως 8 πῆχεις. Τὰ ἀκροστήρια ἔχουν σχῆμα παραλληλογράμμου, παράθυρα κιὰπὸ τὰ δυὸ μέρη, δυὸ θύρες στὴ μιὰ ἀπὸ τὰς δυὸ ἄκρες τους, πού ἢ μιὰ χρειάζεται γιὰ εἴσοδος καὶ ἐξοδος κ' ἢ ἄλλη ἔχει συγκοινωνία μὲ μιὰ ἐσωτερικὴ ἀσὺλῃ. Εἰς τὴν ἄλλη ἄκρη πάνω σ'ένα ἀψηλὸ σανίδωμα εἶναι ἡ καθέδρα τοῦ σχολάρχου καὶ ἀντικρὺ τῆς ὁ τόπος τοῦ παιδιοῦ, πού ἔχει τὸ γενικὸ πρόσταγμα καὶ ἐφορεία τοῦ σχολείου. Τὰ ἀκροστήρια ἔχουν καὶ τραπέζια ἢ γραφεῖα λίγο τι πλατεῖα καὶ πλαγισσμένα, πού χρειάζονται γιὰ νὰ γράφουν, καὶ θρανία γιὰ νὰ κάθονται οἱ μαθητές.

Β' ΟΡΓΑΝΑ. — Τὸ πρῶτο γραφεῖο ἢ τραπέζι πάντοτε ἀποτελοῦσε :

1) τὸ «διάμμιον», ὅπου οἱ ἀρχαριοὶ ἔγραφαν πάνω στὴν ἄμμο. Ἀπαραίτητο ὄργανο τοῦ διαμμιου εἶταν τὸ «ὀμαλιστήριον», ἢτοι ἓνα σανίδι χαραγμένο στὴ μιὰ ἐπιφάνεια μὲ σχήματα στὸ ἴδιο μέγεθος, ὥστε μαζὶ μὲ τὸ ἴσαγμα, τὸν «ὀμαλισμὸ» τῆς ἄμμου, νὰ χαρακῶνεται σύγκαιρα ἢ ἄμμος ἔπρεπε νὰναι ξερῆ-στεγνῆ.

2) «Οἱ τηλέγραφοι». Οἱ τηλέγραφοι εἶταν ὄχι τῶν σανίδων μακρὰ πού εἶχαν μᾶκρος 6 δαχτυλιῶν καὶ πλάτος 4. Αὐτοὶ καρφῶνονταν πάνω σὲ ραβδιά, πού στέκονταν στὸ ἀριστερὸ ἄκρὸ τῶν γραφείων καταντικρὺ τῆς δασκαλικῆς ἑδρᾶς καὶ ὑρίζαν.

Οἱ μακρὲς σανίδες εἶχαν ἢ καθεμιὰ ἓνα ἀριθμὸ ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά, στὴν ἄλλη δὲ ἓνα Δ

ΜΗ ΣΑΛΕΥΟΥΝ ΤΑ ΚΛΩΝΙΑ ;

Μὴ σαλεύουσιν τὰ κλώνια
ἢ ἡ γῆ μὴ σαλεύει ;
Στὴν ψυχὴ μου ἢ αἰώνια
ἢ σιγῆ βασιλεύει.

Τώρα γνέφος διαβαίνει
ἢ εἶν' ὁ ἥσκιος τόνειρου ;
Στὴν ψυχὴ μου βαραίνει
ἢ γαλήνη τ' ἀπείρου.

Μὴν ὁ κόσμος βυθάει
στοῦ χαμοῦ τὸ σκοτάδι ;
Στὴν ψυχὴ μου κυλάει
τῶν δακρυῶ σου τὸ χάδι.

ΡΕΝΑ ΛΑΚΩΝΟΣ

πού φανέρωνε «διόρθωση» ἢ ἓνα ΕΞ πού σήμαινε «ἐξέταση».

3) Τὰ καλαμάρια. Κιαυτὰ τὰ μεταχειρίζονταν τότε βάζοντάς τα πάνω στὰ θρανία μέσα σὲ τρύπες, ὅπως καὶ τώρα.

Ἐξὸν ἀπαυτὰ εἶταν καὶ μερικά ἄλλα ὄργανα χρειάζόμενα κιαυτὰ στὰ σχολεῖα.

Γ' ΜΑΘΗΜΑΤΑ. — Τὰ κυριότερα μαθήματα στὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα εἶταν ἡ ἀνάγνωσις, ἡ γραφή καὶ ἡ ἀριθμητικὴ καὶ ὕστερα προστέθηκαν ἡ κατῆχησις, ἡθικὴ, γεωγραφία καὶ ἀρχὲς γραμματικῆς.

Τὰ καθήκοντα τοῦ δασκάλου εἶταν, ἀναλαμβάνοντας νὰ ὀργανώσῃ σχολεῖο, πρῶτα πρῶτα νὰ διαλέξῃ δέκα-δώδεκα μαθητὲς ἀπὸ τοὺς πιὸ φρόνιμους πού τοὺς ἐξασκοῦσε καὶ τοὺς γύμναζε στὰ διάφορα στάδια τῆς ἀνάγνωσις καὶ γραφῆς, γιὰ νὰ τοὺς κάμῃ πρωτοσχόλους καὶ βοηθοὺς στὴ δουλειὰ του. Ἐτοι ἀναθέτοντας σαυτοῦς ὁ δάσκαλος τὴν ἐφορεία καὶ τὴν πρόοδο τῶν μαθητῶν, ἀπ' αὐτοὺς ἐξαρτοῦσε καὶ τὴν προαγωγή τοῦ σχολείου. Γιαυτὸ παίρνοντάς τους ξεχωριστὰ τοὺς γύμναζε καὶ τοὺς τοίμαζε γιὰ τὸ ἔργο τους (*).

Η ΑΝΑΓΝΩΣΗ. — Τὸ διάβασμα γινόταν μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο : Ὁ ὑπαγορευτὴς τῆς τάξεως ἀρχίζε ὑπαγόρευση, ἔχοντας γυρισμένο τὸ πρόσωπο τοῦ στοὺς μαθητὲς, λ. χ. τὴ λέξη ματαιότητος, Μα-ται-ο-τα-τος, χωρίζοντας δηλ. σὲ συλλαβὲς πρῶτα. Ἐπειτα τὴ χωρίζε σὲ γράμματα καὶ συλλαβὲς μ α μ ἄ, τ-α-ι-ται, ο, τ-α-τα, τ-ο-ς τος, ὀρίζοντας καὶ τὸν τόνο : «εἰς τὴν πρό παραλήγουσαν δεξίαν».

Τὰ γράμματα προφέρνονταν α, βῆ, γα, δέ, ε, ζῆ, η μεγάλην, θῆ, ι μικρόν, κα, λα, μη, κλπ. Οἱ δὲ δίφθογγοι : αι ζυγόν, ει ζυγόν μὲ ε, οι ζυγόν μὲ ο, υι ζυγόν μὲ υ. Τὰ δὲ ου, ευ, ηυ διδάσκονταν χωρὶς νάχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἐπίθετο διακριτικὸ.

Καὶ καθὼς εἶδαμε, οἱ μαθητὲς ἔγραφαν στὸ διάμμιον, μὰ εἶχαν καὶ πλάκες καὶ χαρτί, καὶ εἶταν ξεχωρισμένοι σὲ τμήματα.

Τρόποι διδασκαλίας τῆς ἀνάγνωσις εἶταν τρεῖς : α) ὁ πρωτόσχολος διόριζε κάθε μαθητὴ νὰ ὀνομάσῃ ἓνα γράμμα πού τοῦ τὸ ἔδειχνε ὁ ἴδιος δηλ. ὁ πρῶτος τὸ πρῶτο, ὁ δεῦτερος τὸ δεῦτερο, καὶ ὁμοια παρακάτω β) ὁ πρωτόσχολος ἀπασχολοῦσε τοὺς μαθητὲς ὄχι μὲ τὴν ἐκφώνησι τῶν γραμμάτων κατὰ σειρά, ἀλλὰ ἀνακατωμένα, πού νὰ ἐξασκοῦνται τὰ παιδιὰ στὴν εὐκόλη ἀναγνώριση τῶν γραμμάτων καὶ γ) οἱ μαθητὲς ἔδειχναν καὶ ἐκφωνοῦσαν τὰ γράμματα ἕως ὅτου τέλεια ἐξασκηθοῦν ἀνάλογα μὲ τίς κλάσεις πού εἶταν χωρισμένοι.

(ἀκολουθεῖ)

ΠΟΥΛΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

1) Κεῖνος πού θέλει νὰ διαβάσῃ τὸ σύστημα ἀς ζητήσῃ τὸ : «Ἐγχειρίδιον ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου». Ἐκδόσις Σμύρνης 1836. (Ἐθν. Βιβλιοθ.).